

Förr talade man om filtnings eller skurning. I dag handlar det om att

TUNNPUTSA

på

5

När du lägger ett tunt lager puts på en vägg av tegel kan tegelstenarna döljas mer eller mindre. Modern tunnputs är därför en ersättning för flera gamla tekniker.

sätt

Finns det något vackrare än en vägg, där man kan ana stenarna bakom ett tunt lager puts? En sådan vägg kombinerad med synliga bjälkar i taket är ett elegant exempel på modern design.

Om du frågar en murare däremot, så ser han tegel som dolts under ett tunt lager puts mera som en nödlösning. Ett sätt att täcka över en vägg som inte tål att ses i dagsljus, och som man inte vill offra en riktig puts på.

Det gör dock detsamma, för i dag är vi glada för att de tunnputsade väggarna inte bara gömmer sig i källare, i stall och på bakgårdar. Den ena dagen används tunnputs för att nödtorftigt dölja fula murverk, nästa dag hittar vi tunnputsen på nybyggda arkitektritade lyxvillor.

Tunnputs är en mycket attraktiv lösning, och det har blivit spännande att kunna välja vad de murade väggarna ska få för framtoning bakom tunnputsen. Ska de flesta tegelstenarna få framträda genom putsen, ska bara enskilda stenar få synas eller ska teglet bara kunna anas genom den tunna putsen.

Den här artikeln handlar om att välja

VIKTIGT

Vänta med de nya väggarna. Täck inte en nymurad vägg med tunnputs. Först efter ett år är väggen så pass torr, att putsen inte riskerar att flagna när det blir frost. Börja först när det är över 5 grader i genomsnitt.

1 De flesta stenarna är synliga

Även en mycket ojämn tegelvägg kan bli enhetlig under ett mycket tunt lager puts, där **de flesta stenarna syns med sina egna färger**. Du arbetar in putsen på väggen, skrapar av det mesta och avslutar med en hård bräda.

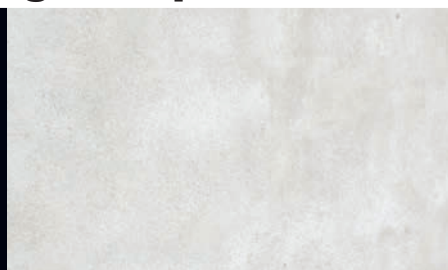
2 Enskilda stenar framträder

Om du skrapar av putsen lite lätt sedan du arbetat in den på väggen, kommer några, men inte alla, stenar att framträda genom putsen när du är klar. Det finns inte bara en variant utan otaliga innan putsen helt döljer stenarna.

3 Stenarna anas genom putsen

Om du vill täcka alla stenarna men **fortfarande se stenarna genom putsen**, slår du först på en grovputs, sedan en mer finkornig. Om du vill putsa med färgat bruk, så blir resultatet en mycket enhetlig färg på den murade väggen.

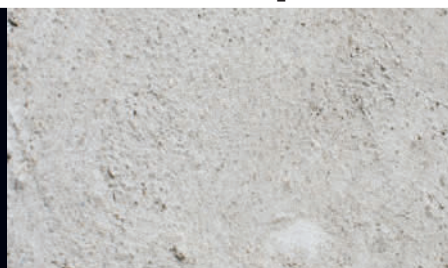
4 Putsning med borste

Det **enklaste och snabbaste** sättet att täcka en ojämn vägg med puts är att kasta på bruket direkt på murverket med en borste. Det är inte någon speciellt hållbar lösning, men den bör kunna användas på väggar inomhus.

5 Putsning där bruket kastas på

Du kan täcka väggen med ett **tjockare ojämnt lager puts** genom att kasta på bruket mer en murslev och enbart släta ut det med en borste. Putsen arbetas dock inte in med bräda, och därför håller den bara inomhus.

Förarbetet är detsamma för all tunnputs

Innan du börjar tunnputsa förbereder du väggen genom att rengöra den, fukta den och fylla igen fogarna. Vid putsning, där du inte bearbetar väggen med en filtbräda, kan du nöja dig med att först fukta väggen.

Putslagret på väggen ska inte bara göra den vackrare, utan ofta också skydda den mot väder och vind. På utvändiga väggar är det särskilt viktigt att förarbetet är grundligt.

Du ska ha tagit bort lös puts innan du sätter i gång, annars får det nya bruket inte fäste – oavsett om det är inomhus eller utomhus.

Putsarbetet med roterande rörelser med filtbrädan masserar bruket, så att kornen tät-packas med de finaste kornen ytterst. Det gör putsen hållbar och resulterar i att den skyddar väggen optimalt – men den fyller inte alltid ut

de djupa hålen. Därför innebär förarbetet också att du fyller igen djupa hål med bruk, så att det inte slutar med att vatten sipprar in i murverket. Om det sker, hjälper det inte att tegel är ett så fantastiskt stabilt material. Om vatten fryser inne i hålrummen i väggen kan det bildas sprickor i murverket så att mera vatten tränger in – det blir bara värre och värre.

Ändå är det viktigt att alltid fukta väggen innan du putsar den. Om vattnet i det nya bruket sugts ut alltför snabbt kan det nämligen inte härda ordentligt.

1 Väggen borstas ren med en grov borste eller kvast – det går snabbare och lättare om du kan komma åt med en kvast med skaft och använda båda armarna när du arbetar.

2 Utstickande puts skrapas av. En tegelsten är idealisk för arbetet. Den ligger bra i handen, slår lätt bort den överflödiga putsen och skadar inte tegelstenarna.

3 Murverket fuktas väl med en borste. Om du fyller fogarna och putsar på en torr vägg, dras vattnet ut ur bruket, som då inte kan härda ordentligt.

FACKUTTRYCK

Tunngrundning, grovputs och ytputs är de tre gängse uttrycken för de olika slags puts man traditionellt har använt. Med de nya tunnputsbruket gör det möjligt att arbeta med endast ett putsbruk.

MATERIAL

Tegelstenar är solida. Det är egentligen inte för att skydda teglet som man putsar dem. Tegel håller i många tusen år. Det krävs dock att det inte tränger in vatten mellan tegelstenarna, och därför ska fogarna hållas täta.

4 Fogarna fylls igen med nytt bruk. Se upp så att bruket inte är starkare än i de gamla fogarna. På äldre hus bör du välja ett bruk med mycket lite cement eller ingen alls.

5 Med en fuktig murarborste slätas lagningarna ut, så att väggen blir någorlunda jämn. Den ska inte vara perfekt, putsen ska fylla ut de sista ojämnheterna.

En sliten vägg är sårbar. Vatten kan tränga in överallt och ge frostskador. Du måste krasa ur fogarna och fylla dem igen – eller täcka väggen med ett tunt eller tjockt lager puts.

1 De flesta stenarna är synliga

Bara fogarna och de djupast liggande stenarna täcks helt av putsen, när du arbetar med en liten filtbräda med hård beläggning.

Om din puts ska täcka fogarna och enskilda stenar, som ligger djupt inne i murverket, skrapar du av den mesta putsen.

För att den ska gälla som äkta tunnputs, som tål regn och frost, ska bruket på väggen genomarbetas med cirklande rörelser. Arbetar du på rätt sätt bygger du upp ett skikt bruk som är lika tjockt som de grövsta kornen. Därefter skrapar du dock av bruket från de flesta stenarna och arbetar igenom väggen än en gång.

Material: Här använder du ett färdigblandat putsbruk utan alltför mycket cement med korn upp till 1 mm.

1 Putsen dras upp på väggen med en stålskånska. Du lägger en portion bruk på skånskan, trycker kanten mot väggen, vippar skånskan tills bruket får kontakt med väggen och drar skånskan uppåt så att det bildas ett putsskikt.

2 Med en rivbräda arbetar du igenom bruket väl. Genom att dra brädan med cirklande rörelser fyller du igen alla små hål, fördelar bruket jämnt och gör det starkare, därför att kornen fördelas på rätt sätt.

3 Med kanten av en putsslev med tänder skrapar du bort en del av putsen. Ju mer du skrapar, desto flera tegelstenar kommer du att kunna se. I det här fallet skrapar du bort det mesta av bruket på stenarnas ytor.

4 Putsen arbetas igenom igen med cirkelrörelser. Då stenarna ska synas tydligt använder du en liten filtbräda med hård yta. Då och då skrapar du av brädan och tvättar den ren. Använd inte så mycket vatten att det bara blir sand kvar!

Ju tunnare puts, desto hårdare filtbräda

Tunnputs har tidigare exempelvis kallats filtning, träskurning och säckskurning, beroende på om bruket bearbetas med en filtklädd bräda, en bräda av trä eller en tegelsten i en säck.

I dag utförs all tunnputs med en bräda klädd med en porös "svamp" av plast. Denna porösa plast kan vara lika mjuk som en badsvamp eller hård som trä – och allt däremellan – och det har

stor betydelse för putsarbetet. Alla de gamla namnen och redskapen kan verka förvirrande, och inte ens murarna kan alltid skilja mellan dem. Vad du bara behöver veta är, att ju hårdare bräda du väljer, och ju hårdare och längre du trycker, desto tunnare blir putsen på väggen. Resultatet beror dock lika mycket på brädan, så du får pröva dig fram tills du får det resultat du vill ha.

Hårda brädor är bäst om du vill gnugga bort det mesta av putsen.

En mjuk bräda är bäst om du vill ha ett tjockt lager puts.

Ju mindre bräda, desto tätare inpå väggen arbetar den.

2 Enskilda stenar framträder

Ju mera bruk du skrapar eller gnider av sedan du putsat hela väggen, desto flera stenar ser du, Med lite övning får du önskat resultat.

Det är upp till dig och din vägg hur mycket stenarna ska framträda genom tunnputsen – och vad du vill kalla metoden!

När du tunnputsar din vägg kan du helt strunta i om en del menar att resultatet kallas filtning eller skurning eller något helt annat. Det avgörande är, att arbetet utförs så enhetligt att hela väggen ser likadan ut. Om du låter en eller flera stenar framträda är en fråga om vad du tycker är vackert.

Material: Precis som vid den tunnaste putsen arbetar du med ett färdigköpt finkornigt putsbruk.

1 På samma sätt som den tunna putsvarianten lägger du först på bruk med en stålskånska. Det kräver övning, så börja med små portioner. Du får ett tjockare lager om du håller skånskan snett och inte trycker så hårt mot väggen.

2 Bruket arbetas in väl i murverket med en rivbräda. Använd en hård plastbräda utan beläggning. Eftersom den hårda brädan inte följer konturerna på väggen, blir putsen tjockare här och var.

3 Med en murslev skrapar du av önskad mängd bruk. Det finns inga regler för hur mycket bruk du bör lämna kvar. Du kan mycket väl återanvända bruket så länge det går att arbeta med det, så skrapa ned det på brädan och ner i hinken.

4 Nu genomarbetar du putsen med en filtbräda, som är så mjuk att den kan följa väggens konturer. Ju mindre och ju hårdare brädan är, och ju hårdare och längre du arbetar, desto mera puts tar du bort och desto fler stenar framträder.

En liten "fältkurs"

Om du tittar noga så ser du genast, att vår murare på alla bilder arbetar på små avgränsade fält på väggen.

Det gör han enbart därför att han vill demonstrera tekniken vid olika typer av tunnputs. När det är allvar gäller det att putsa väggen som ett enda fält, så att det inte bildas övergångar mellan de fält som putsats vid olika tillfällen.

Det innebär att du måste ha tid att putsa väggen utan alltför långa pauser. Strategin är att du systematiskt arbetar dig från översta hörnet på ena sidan mot nedersta hörnet på den andra sidan, så att du alltid arbetar fram till färskt bruk och inte spiller ner över ett färdigbehandlat fält.

För läsarnas skull fick vår murare lov att demonstrera olika typer av tunnputs på en vägg, som senare ändå skulle tunnputsas på riktigt.

3 Stenarna anas genom putsen

Alla stenar är täckta, men putsen följer väggen och är så tunn att stenar och fogar ännu kan anas genom den grå eller färgade putsen.

Vill du täcka alla stenar med puts är det bäst att arbeta i två omgångar. Första lagret puts ger en så jämn yta, att nästa lager blir lika tjockt överallt. Det är idealiskt om du använder färgat bruk.

Så länge du vill att enskilda stenar ska titta fram genom putsen kan du tunnputsa med ett enda lager bruk. Om du däremot vill täcka alla stenar, bör du först putsa väggen med ett lite grövre putsbruk och låta den bli hård innan du putsar väggen med ett mera finkörningt bruk. Även om enskilda stenar sticker fram genom det första lagret puts, täcks det nu av det nya lagret. Det yttersta lagret blir lika tjockt överallt, och det gör det idealiskt om du vill använda färgat bruk – du får en jämn färgning.

Material: Täckande tunnputs utförs bäst med två typer av bruk. Det första innehåller korn på upp till 2 mm, så lagret blir ganska tjockt. Det andra lagret har korn upp till 1 mm.

1 Det grova putsbruket påförs med en stålskånska. Tekniken är densamma som i de två föregående teknikerna, men de grövre kornen kräver att det påförs mer bruk.

2 Bruket masseras in i murverket med den hårda rivbrädan. Det handlar inte bara om att fördela bruket och fylla igen hålen, utan också om att packa kornen på rätt sätt. Det gör de faktiskt av sig själva när du bearbetar putsen flera gånger.

3 Arbetet fortsätter med en ganska mjuk filtbräda. Brädan följer väggens konturer och tar bort en del puts, men de grövre kornen ser till att du lämnar ett tjockare lager än då du i de tidigare fallen arbetade med korn på 1 mm.

TIPS

En bräda i vardera handen.

När du bearbetar bruket med din filtbräda kan du inte undvika att gnida bort en del av det. Det är också meningen. Det är så du får önskad tjocklek på putslagret. Det betyder att du regelbundet måste tvätta brädan med vatten. Ha därför en hink vatten stående när du arbetar. För att inte tvätta bort kalken ur bruket pressar du varje gång ur vattnet ur filtbrädan med en hård bräda.

Det första lagret puts fuktas innan nästa läggs på.

4 Efter ett dygn är första lagret puts hårt – och torrt. För att väggen inte ska dra ut vattnet ur nästa lager fuktas den med borste eller sprutning. Sedan lägger du på finkörningt bruk. Det behövs bara ett tunt lager, men se till att det täcker ordentligt.

5 Det nya putslagret masseras väl. Arbeta försiktigt, för lagret bör bara vara lika tjockt som kornen. Om du trycker för hårt drar du av för mycket! Som vanligt fuktas brädan bara så mycket, att den varken drar vatten ur bruket eller tillför det vatten.

4 Putsning utförd med borste

Även om resultatet liknar "äkta" tunnputs, kan denna metod inte användas utomhus. Den sågs förr mest i stall och mörka källare.

Muraren är riktigt stolt över att kunna kasta bruk direkt på en vägg med en borste. Metoden är enkel, men håller inte utomhus.

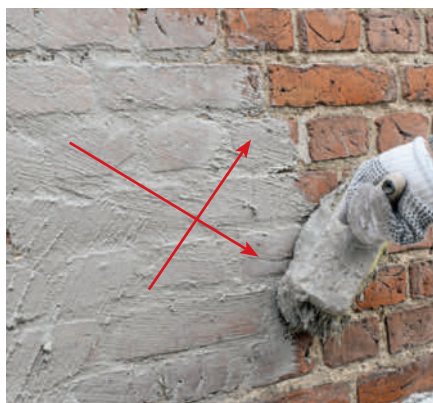
Det enklaste och snabbaste sättet att lägga på ett tunt lager puts på en tegelvägg är att helt enkelt doppa sin murarborste i bruket och smeta ut det på väggen som en vanlig målarfärg.

Bruket genomarbetas dock inte med en filtbräda, och putsen får aldrig den styrka den behöver för att klara väder och vind. Den kan bara användas inne.

Material: Du kan oftast använda vad du har. Ju grövre korn, desto grövre puts.

1 Väggen fuktas med borsten. Då du inte kan använda metoden utomhus är det inte så viktigt att du fyller igen alla hål och sprickor. Om du gärna vill ha en någorlunda jämn och snygg vägg fyller du igen hålen med bruk.

2 Bruket smetas direkt på väggen med borsten. Det ställs inga speciella krav på tekniken, men för att få fogarna fyllda någorlunda är det bäst att borsta diagonalt. Om du drar borsten längs en fog är det lätt att du sopar bort bruket ur den.

3 När bruket stelnat lite borstar du det med fuktig borste. Om det är för lite puts kan du smeta på lite till. Det handlar om att jämna ut putsen och att packa den lite, men samtidigt undvika att borsta bort den – eller att tvätta ur bindemedlet ur den.

Bruket ska blandas väl

Det enklaste och billigaste sättet att skaffa ett bra putsbruk är i de allra flesta fall att köpa säckar med färdigblandat torrt bruk som rörs ut i vatten.

Du ska titta på två saker när du väljer bruk. Det första är bindemedlet – cementen och kalken. Det andra är kornstorleken i den sand som ska bindas samman.

• **Bindemedlet** ska du välja så att bruket passar till murverket. Det viktigaste är att det inte är hårdare än underlaget, därför att spänningar i ytan då kan få bruket att flagna av. Se framför allt till så att det inte innehåller för mycket cement. Leta upp en bra byggmarknad och be fackmännen där om råd – ta gärna med ett prov från en fog.

• **Kornstorleken** är nästan alltid 0–1 mm. Om du vill täcka stenarna helt väljer du ett lite grövre bruk med kornstorleken 0–2 mm till det innersta lagret puts och avslutar med ett lager på 0–1 mm. Kornstorleken är avgörande för hur tunt lager du kan putsa med. Om de största kornen är 1 mm kan putslagret inte bli tunnare.

• **Färgpigment** i bruket är en möjlighet vid tunnputs. Eftersom färgen präglas av hur snabbt putsen torkar, kan du bara få en jämn färg om den färgade putsen bildar ett lika tjockt lager överallt. Det når du genom att först putsa med ett neutralt bruk och avsluta med färg i det yttersta lagret. Se till att inte tvätta ur färgen under arbetet.

Bruket blandas med visp i en kraftig bormaskin – det räcker inte att blanda bruket för hand.

5 Putsning där bruket kastas på

Rustik och lantlig kan man kalla den putsade väggen – och även om det inte är ett "fint" murararbete, så har den ändå sin charm.

Om du vill ha en riktigt grov, rustik vägg, så slår eller kastar du på putsen på den och slätar bara ut den med en borste.

En putsningsvariant där man inte heller bearbetar med filtbräda och således inte heller skapar en slät yta, är att kasta på bruket på väggen i små portioner och sedan släta ut den med en fuktig borste. Kasttekniken får bruket att fästa bra på den fuktiga väggen. Du kan om du vill täcka väggen helt – men tekniken används bara inomhus.

Material: Du kan nästan alltid använda det bruk du råkar ha till hands.

1 Väggen fuktas med borsten. När du ska kasta eller slå på bruket på väggen behöver du inte tänka på att fylla igen hålen – det sker automatiskt med denna metod. Om bruket inte hänger kvar beror det ofta på att väggen är för torr.

2 Bruket kastas upp på väggen i små portioner med mursleven. Det kan vara svårt i början men om du har rätt "sving" i handleden, ungefär som när du slår till en badmintonboll, så går det snabbt, och ett väl blandat bruk häftar då fast mycket bra.

3 Fortsätt att kasta upp bruk på väggen tills den är helt täckt. Om lagret blir för tjockt skrapar du av en del av det med mursleven och kastar detta bruk på något annat ställe. När lagret är så tjockt som du vill ha det låter du det sitta ett tag.

4 När bruket blivit fastare slätar du ut det med en fuktig borste. Du kan inte bearbeta bruket lika mycket som med en filtbräda. Vad det handlar om är att bara skapa den yta som du vill ha – gärna med tydliga spår av borsten.

MATERIAL

Rent bruk har också färg. Även om du inte tillsätter någon färg till ditt bruk – i så fall gärna en kalkfärg – är det inte bara grått. Bruk med strandsand har en blåaktig nyans, medan sand från ett grustag ger en lite röd ton.

FACKUTTRYCK

Kärt barn har många namn. Ytputs har flera benämningar beroende på innehållet och sammanhanget. Några av dem är spritputs, stänkputs, plastputs, kvastad puts, armerad puts, kalkputs och riven puts.

Kalkvatten håller putsen kvar

När du har putsat din vägg bör du borsta eller spruta kalkvatten på den. Detta klara vatten, som du kan köpa på de större byggmarknaderna, binder ihop kristallerna i murverket och gör att det blir mer robust och hållbart.

Om du vill ge väggen en viss färg och inte använt färgat bruk, kan du nu passa på att färga den genom att stryka på flera tunna lager kalkmjölk. Kalken är så nära besläktad med resten av murverket, att man får ett perfekt samspel mellan fogar, puts och kalkad yta.

En målare kan kanske som alternativ föreslå målning med silikatfärg, som också arbetar fint tillsammans med putsen.

Kalkvatten, flera tunna lager kalkmjölk och till sist kalkvatten igen – då mår den putsade väggen bra.